

SVENSK EXEGETISK ÅRSBOK
86

På uppdrag av Svenska Exegetiska Sällskapet
utgiven av Blaženka Scheuer

Lund 2021

Redaktionskommitté:

Utgivare och redaktör: Blaženka Scheuer (blazenka.scheuer@ctr.lu.se)

Redaktionssekreterare: David Davage (david.davage@altutbildning.se)

Recensionsansvarig: Gunnar Samuelsson (gunnar.samuelsson@lir.gu.se)

Tobias Hägerland (tobias.hagerland@lir.gu.se)

Mikael Larsson (mikael.larsson@teol.uu.se)

Rikard Roitto (rikard.roitto@ehs.se)

Miriam Sellén (miriam.sellen@teol.uu.se)

Lena-Sofia Tiemeyer (l.s.tiemeyer@abdn.ac.uk)

Prenumerationspriser:

Sverige: SEK 200 (studenter SEK 100)

Övriga världen: SEK 300

Frakt tillkommer med SEK 100. För medlemmar i SES är frakten kostnadsfri.

SEÅ beställs hos Svenska Exegetiska Sällskapet via hemsidan, eller hos Bokrondellen (www.bokrondellen.se). Anvisningar för medverkande återfinns på hemsidan eller erhålls från redaktionssekreteraren (david.davage@altutbildning.se). Manusstopp är 1 mars.

Tidskriften är indexerad i Libris databas (www.kb.se/libris/), samt ATLA Religion Database®, publicerad av the American Theological Library Association, 300 S. Wacker Dr., Suite 2100, Chicago, IL 60606, e-mail: atla@atla.com, webb: www.atla.com och Religious and Theological Abstracts.

Omslagsbild: Adobe Stock 279358022, standardlicens

Design: David Davage

Tryckt med bidrag från Samfundet Pro Fide et Christianismo
(kyrkoherde Nils Henrikssons stiftelse)

Svenska Exegetiska Sällskapet
c/o CTR Lux Lunds Universitet
Box 192 Att: Blaženka Scheuer
22100 Lund

www.exegetiskasallskapet.se

ISSN 1100-2298

Lund 2021

Tryck: Bulls Graphics, Halmstad

Innehåll

EXEGETISKA DAGAR 2020

Exegetiska föredrag

<i>Nässelqvist, Dan</i> , Aural Clues as Guides to the Interpretation of New Testament Texts	1
<i>Vayntrub, Jacqueline</i> , Hearing the Voice of Biblical Poetry	20
<i>Wikander, Ola</i> , L's and S's in the Land of Israel: 'Ereš Yiśrā'el, Jeremiah 10:11, Isaiah 1:5, and Lateral and Breathy Snake Killing	39

Pedagogiska föredrag

<i>Davage, David, Tobias Hägerland, Blaženka Scheuer och Åke Viberg</i> Att undervisa i exegetik under pandemin: några praktiska reflektioner	73
--	----

ARTIKLAR

<i>Cook, John Granger</i> , Paul, σκύβαλα, and the Boscoreale Cups	83
<i>Eidevall, Göran</i> , Bertil Albrektson in memoriam (1929-2021)	109
<i>Landgren, Martin</i> , Vad spelar det för roll att Paulus är förundrad? Galaterbrevet 1:6 i ett klassiskt epistolärt perspektiv	113
<i>Sanfridson, Martin</i> , Are Circumcision and Foreskin Really Nothing? Re-Reading 1 Corinthians 7:19 and Galatians 5:6; 6:15	130
<i>Wasserman, Tommy</i> , A New Leaf of Constantine Theologites the Reader's Lectionary in Uppsala University Library (Fragm. ms. graec. 1 = Greg.-Aland L1663)	148

RECENSIONER

<i>Bautch, Richard J., Joachim Eck och Burkard M. Zapff. Isaiah and the Twelve: Parallels, Similarities, and Differences</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	167
--	-----

Bezzel, Hannes, <i>Saul: Israels König in Tradition, Redaktion und früherer Rezeption</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	170
Bezzel, Hannes och Reinhard G. Kratz. <i>David in the Desert: Tradition and Redaction in the "History of David's Rise"</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	174
Brosius, Maria, <i>A History of Ancient Persia: The Achaemenid Empire</i> (Dag Oredsson)	178
Charlesworth, James H. (red.), <i>The Unperceived Continuity of Isaiah</i> (Stefan Green)	180
Frevel, Christian, <i>Medien im antiken Palästina</i> (Stig Norin)	184
Koenig, Sara M., <i>Bathseba Survives</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	189
McKnight, Scot och B. J. Oropeza (red.), <i>Perspectives on Paul: Five Views</i> (Mikael Tellbe)	192
Moore, Stephen, <i>Gospel Jesuses and Other Nonhumans: Biblical Criticism Post-Poststructuralism</i> (Joel Kuhlin)	196
Sander, Paul J. <i>Alternate Delimitations in the Hebrew and Greek Psalters: A Theological Analysis</i> (David Davage)	200
Satran, David, <i>In the Image of Origen: Eros, Virtue, and Constraint in the Early Christian Academy</i> (Carl Johan Berglund)	204
Thiede, Barbara, <i>Male Friendship, Homosociality, and Women in the Hebrew Bible: Malignant Fraternities</i> (Lena-Sofia Tiemeyer)	208
Weber, Beat, <i>Werkbuch Psalmen. I: Die Psalmen 1 bis 72; II: Die Psalmen 73 bis 150; III: Theologie und Spiritualität des Psalters und seiner Psalmen</i> (David Davage)	212

MARIA BROSIUS

*A History of Ancient Persia: The Achaemenid Empire*Blackwell History of the Ancient World, Hoboken NJ: Wiley Blackwell, 2021,
häftad, xxxiii + 288 sidor, 423 kr, ISBN: 978-144-43509-20

För de av oss som behöver en uppdaterad och lite djupare introduktion till den akemenidiska dynastins och dess imperiums historia, kan denna bok ligga på rätt nivå. Med tanke på periodens betydelse för den hebreiska bibelns tillblivelseprocess, kan det finnas anledning att gå bortom bibelhandböckernas och uppslagsverkens mer översiktliga genomgångar. Dryga tvåhundra år på likaså dryga tvåhundra sidor brödtext innebär att ett visst utrymme för detaljer medges, även om mer utförliga historiebrevningar för epoken går att finna. För den som söker fler detaljer och specialstudier, erbjuder Brosius dessutom ett flertal förslag för vidare läsning i slutet av varje kapitel. Därutöver finns en omfattande litteraturlista i slutet av boken. Fotnoter och referenser i själva texten saknas, men de forskare som omnämns hittas bland dessa litteraturförslag. Även ett välfungerande generellt register finns i bokens slut.

Bokens elva kapitel är fördelade på en kort introduktion, en persisk förhistoria, och därefter en genomgång av den historiska utvecklingen under de olika persiska kungarna fram till den akemenidiska dynastins slutliga fall 330 och några års efterspel. Kyros II, Kambyses II och Dareios I får var sitt kapitel, medan återstoden får samsas i tre kapitel (Dareios III är visserligen också ensam i det relativt korta kapitlet om imperiets avslutning). Innan dessa tre senare kapitel ägnas två kapitel åt persisk kungaideologi, religion, stadsbyggande och maktorganisation. Det elfte kapitlet består av en epilög med blickar framåt den sasanidiska dynastin.

Persisk historieskrivning lider av att det mest detaljerade källmaterialet hittas hos de grekiska historikerna, särskilt Herodotus. Maria Brosius gör en stor poäng av att dessa skildringar är mycket partiska och anti-persiska. Vissa kungar behandlas särskilt illa av dessa historiker och då särskilt Kambyses II som beskrivs som galen. Hon visar också hur dessa snedvridna perspektiv ofta fått ett stort genomslag i moderna historikers skildringar av den persiska historien. Hon försöker balansera

denna snedvridning genom en kritisk analys av de grekiska historikernas texter, och när tillfälle ges lyfter hon fram annat källmaterial i skrift och andra arkeologiska lämningar. Ändå är det relationen mellan Persien och den grekiska världen (inklusive Mindre Asien) som får störst utrymme i boken, men även i ganska hög grad Egypten och Levanten.

När det gäller specifikt anknytningen till det bibliska materialet, så förhåller sig Brosius okritisk i relation till de bibeltexter som behandlar den judiska exilen, återvändandet till Jerusalem och uppbyggandet av templet. Detta gör hon utan att referera till vare sig Haggaj eller Sakarja. Även händelserna relaterade till Nehemja (vilken ankomst dateras till 459/8) och Esra diskuteras okritiskt. Däremot behandlas berättelsen i Esters bok mer djuplodande, vilket hör ihop med att Maria Brosius själv gjort en tidigare publicerad studie i ämnet. Hon daterar boken till 200-talet f.v.t. och föreslår att den inspirerats av Herodotus skildring av Xerxes och Artaynte. För bibelforskare hade kanske en diskussion om hur persisk lag applicerades i imperiets olika delar kunnat vara intressant (ifall det haft inflytande på Pentateuken), men detta behandlas bara summariskt.

Brosius ägnar ganska stort utrymme åt vad hon kallar "persianism" (av andra ibland kallad "iranisering"), d.v.s. persiskt kulturellt inflytande i imperiets olika delar och då särskilt i den grekiska kultursfären. Detta får särskilt uttryck i arkitektur och klädselbruk. Detta gäller även Alexander den store, som hon visar gjorde sitt bästa för att framstå som en värdig arvtagare till det akemenidiska riket.

Ett särdrag för Brosius bok är att hon ger ett mycket stort utrymme åt ett urval av källmaterialet som hon återger i översättning, dels för att understryka sin egen analys men förmodligen också för att ge läsaren en möjlighet att själv bilda sig en uppfattning om vad texterna vill säga. Sämre är då hennes användning av bildmaterial och kartor som ofta, om än långt ifrån alltid, är undermåligt. En del foton, särskilt av reliefer, är mycket svåra att bilda sig en uppfattning utifrån. Kartmaterialet är sparsamt och inte särskilt anpassat till texten. En släkttavla över den ake-

menidiska dynastin redan innan förordet, underlättar förståelsen av bokens beskrivningar av olika palatsintriger.

Sammanfattningsvis kan boken sägas vara balanserad i sin analys, även om den särskilt i andra halvan har en stor tyngdpunkt på relationen mellan perserna och den grekiska sfären. Detta beror förstås på källornas karaktär, men kan också bero på Brosius egen forskarprofil, då hon särskilt intresserat sig för relationen mellan den klassiska världen och perserna, inte minst för hur dokument konstruerats för att förmedla information och vetande mellan dessa kulturer. Just detta gör att hennes analys av källmaterialet är initierad och trovärdig.

Boken vänder sig särskilt till läsare, inte minst studenter, som saknar eller har begränsade förkunskaper om det akemenidiska imperiet. Med detta syfte fungerar den mycket bra, inte minst tack vare listorna med fördjupningslitteratur, men också tack vare den lättbegripliga framställningen. Men läsaren bör förse sig med annat bild- och kartmaterial online eller i annan litteratur, för att på bästa sätt tillgodogöra sig innehållet. Även en tidsaxel hade underlättat.

Dag Oredsson, Lund University

JAMES H. CHARLESWORTH (RED.)

The Unperceived Continuity of Isaiah

JCTCRS 28, London: T&T Clark, 2019, inbunden, xiv + 236 sidor,
989 kr, ISBN: 978-056-76842-40.

Åtta bibelforskare har bidragit till denna volym redigerad av James H. Charlesworth, för att undersöka Jesajabokens kontinuitet från 700-talet fvt till Bar Kokhba och även fram till våra dagar. Ursprungligen har boken sin upprinnelse från ett symposium i Jerusalem den 23 till 26 augusti 2015, som organiserades för att diskutera Jesajabokens komposition. Ambitionen med denna volym däremot är inte främst att nå fram till nya exegetiska insikter, utan kapitlen fungerar tillsammans som en introduktion i ämnet. Den tänkta målgruppen är läsaren av akademisk litteratur, men inte experter inom Jesajaforskningen.